

Položaj Kurda i odnos međunarodne zajednice prema kurdskom pitanju

---

Barišić, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:165436>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Matea Barišić

POLOŽAJ KURDA I ODNOS
MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA
KURDSKOM PITANJU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLOŽAJ KURDA I ODNOS
MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA
KURDSKOM PITANJU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Dejan Jović

Studentica: Matea Barišić

Zagreb
Srpanj, 2017.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad Položaj Kurda i odnos međunarodne zajednice prema kurdskom pitanju, koji sam predala na ocjenu mentoru prof.dr.sc. Dejanu Joviću, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS- bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebice članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Matea Barišić

Sadržaj

POPIS ILUSTRACIJA	5
POPIS KRATICA	6
UVOD	7
1. OSNOVNA OBILJEŽJA KURDA.....	8
2. KURDSKA POVIJEST DO PRVOG SVJETSKOG RATA	9
3. KURDSKO PITANJE	10
3.1. POLOŽAJ KURDA U TURSKOJ	11
3.2. POLOŽAJ KURDA U IRAKU.....	17
3.3. POLOŽAJ KURDA U IRANU	22
3.4. POLOŽAJ KURDA U SIRIJI	24
4. STAV MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA KURDSKOM PITANJU.....	28
ZAKLJUČAK.....	34
LITERATURA.....	37

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1.....	11
Slika 2.....	29

POPIS KRATICA

HEP	Kurdska narodna stranka
PKK	Kurdska radnička partija
AKP	Stranka pravde i razvoja
HDP	Narodna demokratska partija
KDP	Demokratska partija Kurdistana
PUK	Patriotska unija Kurdistana
UN	Ujedinjeni narodi
EU	Europska unija
PYD	Stranka demokratskog jedinstva
KDPS	Kurdska demokratska stranka Sirije
KDPI	Kurdska demokratska stranka Irana
KNC	Kurdsko nacionalno vijeće
KRG	Kurdsko regionalno vijeće
SNC	Sirijsko nacionalno vijeće
ISIS	Islamska država u Iraku i Siriji

UVOD

U posljednje vrijeme Kurdi dolaze u središte pozornosti međunarodne javnosti zahvaljujući uspjesima u borbi protiv ekstremističkog ISIS-a. Budi se zanimanje za specifičnu situaciju u kojoj se nalaze. Između 25 i 30 milijuna Kurda koncentriranih na području između planina Zagros i Taurskog gorja što se smatra kurdskim etničkim prostorom poznatim pod nazivom Kurdistan, nemaju vlastitu nacionalnu državu već je to područje početkom 20. stoljeća podijeljeno između četiri države: Irana, Iraka, Turske i Sirije.

Cilj rada je ponuditi odgovor na pitanje zbog čega Kurdi još uvijek nisu uspostavili nacionalnu državu te je li s rastom simpatija prema Kurdima u međunarodnoj zajednici zbog uspjeha u borbi sa ISIS-om i trenutnom političkom situacijom u regiji Bliskog istoka nastupio čas za formiranje neovisnog Kurdistan. U daljnjem tekstu nastoje se prikazati da su podjele unutar samog kurdskog društva kroz povijest, ali i u 20. stoljeću utjecale na nemogućnost uspostave neovisnog Kurdistan. Zbog tradicionalne podjele na plemena, Kurdi su se ponajprije identificirali sa svojim klanom zbog čega su kasnije razvili moderni nacionalni identitet i osjećaj pripadnosti jedinstvenom kurdskom narodu. Iz tog razloga nisu iskoristili povijesnu priliku za uspostave državu nakon raspada Osmanskog Carstva krajem 1. svjetskog rata. Stoga, u prvom dijelu opisuju se opće karakteristike Kurda i kurdska povijest do 1. svjetskog rata kako bismo se bolje upoznali sa povijesti i kulturom tog naroda.

U 20. stoljeću, vodeće ličnosti u borbi za kurdska prava bile su prvenstveno usredotočene na poboljšavanje položaja kurdske zajednice u državama u kojima su se nalazili te nisu djelovale na formiranje zajedničkog nadregionalnog identiteta. Stoga će se u radu opisivati položaj Kurda u zemljama u kojima čine značajan postotak stanovništva kroz posljednja dva stoljeća s kratkim osvrtom na razdoblje kada dolazi do prve podjele Kurdistan. Način na koji se suočavalo s kurdskim pitanjem unutar Irana, Iraka, Sirije i Turske rezultiralo je pokušajima da se eliminiira njihova posebnost. Stoga će se u radu nastojati pojasniti njihov odnos sa središnjom vlasti, kao i međukurdski odnosi. Posebni naglasak postaviti će se na najvažnije političke stranke i na ciljeve koje zagovaraju, kao i na metode kojima te ciljeve nastoje ostvariti. Svrha opisivanja položaja Kurda i njihovih političkih stranaka u Iraku, Iranu, Siriji i Turskoj je pokazati da je tradicionalna podjela na klanove zamijenjena političkim sukobima stranaka koje imaju različite interese što otežava zajedničko istupanje i omogućuje da Kurdi postanu sredstvo manipulacije pojedinih zemalja koji ih koriste za ostvarivanje vlastitih političkih ciljeva.

Naposljetku će se iznijeti stavovi međunarodne zajednice prema ideji stvaranja neovisne kurdske države, a pritom će se isto razmotriti kroz okolnosti vezane za objavu referenduma o neovisnosti Iračkog Kurdistan. S obzirom na složenost političke situacije na Bliskom istoku, osnivanje neovisnog Kurdistan izazvalo bi nestabilnost u već problematičnoj regiji te je ono protivno interesima velikih sila i država u regiji.

1. OSNOVNA OBILJEŽJA KURDA

„Kurdi su jedan od najstarijih naroda na Bliskom istoku koji se razlikuju od svojih arapskih, turskih i perzijskih susjeda“ (Ibrahim, Mushatat, Abdelmonem, 2015: 14) te koji naseljava nepristupačno područje planina Zagros i Taurskog gorja. Kroz svoju najraniju povijest, Kurdi nisu činili jedinstveni narod, već su bili podijeljeni na više različitih plamena povezanih istim načinom života i sličnim jezikom. Bili su meta brojnih osvajača, stoga su se nalazili pod vlašću Asiraca, Perzijanaca, Seldžuka, iransko-turkijskih plemena, Medijaca, a krajem 16. stoljeća potpali su pod vlast Osmanskog Carstva u čijem sastavu su ostali sve do njegovog raspada nakon 1. svjetskog rata.

Krajem sedmog stoljeća, prilikom muslimanskih invazija, Kurdi se susreću sa islamom, a njegovo učenje prihvaća većina kurdske populacije. Danas, najveći broj Kurda su sunitski muslimani, a ostatak populacije pripada šijitskom ogranku Islama te različitim muslimanskim sektama. Veoma mali broj Kurda su nemuslimani te pripadaju kršćanskoj ili židovskoj religiji.

Kurdski jezik etnojezično pripada indoeuropskoj skupini jezika. Sastoji se od skupa različitih dijalekata koje lingvisti dijele na skupinu od tri osnovna narječja: kurmandži (Turska), sorani (Irački Kurdistan i Iran) i gurani. Njihova razjedinjenost se mogla primijetiti i po pitanju vjeroispovijesti, ali ona postaje sad još izraženija po pitanju jezika. Ne samo da nemaju jedinstven jezik, nego pišu i različitim pismima. Kroz povijest su svi Kurdi koristili arapsko pismo, međutim u 20. stoljeću dolazi do promjena. Kurdi u Turskoj i Siriji počinju se koristiti izmijenjenim oblikom latinice, dok u Iranu i Iraku koriste soransko pismo po uzoru na arapsko-perzijsko. Nepostojanje standardiziranog kurdskog jezika i pisma svakako je jedan od razloga zbog čega još uvijek nisu uspjeli formirati vlastitu državu. "Obrazovani borci za kurdsku nezavisnost svjesni su potrebe za standardizacijom kurdskog jezika ukoliko žele da on postane učinkovito sredstvo za promicanje kurdskog jedinstva" (Dziegel, 1994: 106). U Iraku i Iranu kurdski jezik je uvršten među službene jezike, dok Sirija uopće ne priznaje njegovo postojanje. U Turskoj je sve do 2009. godine bila zabranjena upotreba kurdskog jezika, no zbog zahtjeva Europske unije, počelo je postupno priznavanje kurdskog jezika. Prema turskom ustavu

dopuštena je ograničena upotreba kurdskog jezika u javnim ustanovama i parlamentu. No, Kurdi koji se u javnim nastupima koriste vlastitim jezikom još uvijek su podvrgnuti diskriminaciji i cenzuriranju. Kurdi su poznati po svojoj bogatoj književnosti, osobito po basnama i narodnoj poeziji koja se prenosi s koljena na koljeno putem usmene predaje. Najčešće su vezane uz religijske teme ili teme ljubavi i borbe. Kurdsko stanovništvo bavi se nomadskim stočarstvom i ratarstvom.

Broj kurdskog stanovništva teško je procijeniti zbog njihove geografske, religijske i jezične razjedinjenosti, kao i zbog činjenice da ih se u mnogim državama ne priznaje kao poseban narod, no procjene u raznim izvorima broje oko 25-35 milijuna pripadnika, većinom smješteni na turskom teritoriju. Značajan broj Kurda živi u dijaspori, većinom u Njemačkoj i Francuskoj. Kurde se često naziva najbrojnijim narodom bez vlastite države.

U kurdskom stanovništvu postoji tradicionalna podjela na klanove i plemena (eshiret). Plemena „su 'fluidne, promjenjive, teritorijalno usmjerene i kvazi-srodne skupine' koje mogu obuhvaćati tisuće članova (velike plemenske konfederacije) ili mogu biti male jedinice od nekoliko desetaka pojedinaca. Na čelu plemena je aga, vođa. Postoji vladajuća obitelj koja traži apsolutnu odanost članova plemena. Pleme se često, ali ne uvijek, drži zajedno prema ideologiji srodstva: snažan izvor legitimiteta predstavlja temeljni mit o zajedničkom podrijetlu koji drži pleme zajedno“ (Cornell, 2001: 36).

2. KURDSKA POVIJEST DO PRVOG SVJETSKOG RATA

Početak 16. stoljeća Otomansko Carstvo širi svoju vlast i na kurdski teritorij. Područje naseljeno kurdskim stanovništvom postaje provincija Kurdistan koja je, kao i većina udaljenih pokrajina, posjedovala svojevrsnu autonomiju unutar Carstva. Sistem vlasti u provincijama bazirao se na „sustavu aga, rukovodilaca sela ili više naselja koji su predstavljali transmisiju vlasti između naroda i vlade, odnosno države“ (Tatalović, 2003: 244). Relativno mirno razdoblje nije potrajalo pa se kurdski narod našao u središtu sukoba Osmanskog i Safavidskog carstva u kojima su uništena brojna kurdska naselja. Upravo spomenute patnje su „rezultirale pojavom kurdske nacionalizma koji se manifestirao 1596. godine prvim radom na temu kurdske povijesti pod nazivom „Shahnama koju je napisao Princ sharaf al-Dia“. Ujedno, Shahnama je bila poziv na političko jedinstvo Kurda i eliminaciju osvajača s njihovog područja“ (Izady u Culcasi, 2006: 684). Nakon pobjede u bitci kraj Chaldirana, otomanski sultan stekao je kontrolu nad Anatolijom i područjem današnjeg sjevernog Iraka, a 1639. godine sklopljen je mirovni sporazum između Osmanlija i Perzijanaca čime se kurdski prostor podijelio

između dvaju carstava te je služio kao svojevrsna tampon zona. Mirovni sporazum je označio prvu podjelu Kurdistana, a ujedno su se time zatomile ideje o kurdskom jedinstvu. Kurdi su u oba carstva uživali visok stupanj autonomije. Osmanlije su Kurdima „priznavale petnaest kneževina (emirata) koje su postale osnova političke strukture Kurdistana. Turska vlada dala je emirima, bivšim agama, pravo nasljeđivanja funkcije i tako ih vezala za sebe“ (Tatalović, 2003: 244).

Međutim, sredinom 19. stoljeća dolazi do slabljenja Perzijskog i Osmanskog carstva. Potaknuti separatističkim težnjama europskih naroda na Balkanu, Osmanlije su nastojale učvrstiti neposrednu kontrolu nad ostalim dijelovima carstva te se odlučuju na ukidanje autonomija pa time i autonomije Kurdistana. Osnažena centralistička vlast bila je popraćena i politikom asimilacije. Spomenuta ugnjetavanja rezultirala su jačanjem bunta i nacionalne svijesti Kurda. Međutim, konkretnija organizacija ustanka protiv strane vlasti izostala je zbog nejedinstva kurdskog naroda. „Zbog tradicionalne podjele na veliki broj plemena i lokalnih zajednica, bilo je otežano stvaranje modernog kurdskog nacionalizma jer se Kurdi najprije identificiraju sa svojim klanom“ (Dziegel, 1994: 106). Opstanak Osmanskog carstva, koje se u to vrijeme naziva *Bolesnikom na Bosporu* zbog unutrašnjopolitičke krize, ozbiljno je dovedeno u pitanje izbijanjem Mladoturske revolucije. Kurdi pružaju podršku novoj vlasti jer im mladoturci obećavaju opsežne reforme u smjeru ponovnog ostvarenja autonomnog statusa. Obećanja su se pokazala lažnima, ali već krajem Prvog svjetskog rata dolazi do raspada Osmanskog carstva. Ujedno, to je bio i povijesni trenutak Kurda da ostvare svoje ambicije o osnivanju neovisne države.

3. KURDSKO PITANJE

Višestoljetna borba Kurda za neovisnost i vlastitu državu na području turbulentne regije Bliskog istoka dosegla je svoj vrhunac u 20. stoljeću. Kurdsko pitanje podrazumijeva pitanje političkog, odnosno osnovnog statusa Kurda, njihovo eventualno ujedinjenje u jednu, nacionalnu, kurdsku državu ili priznavanje njihovog posebnog identiteta i autonomnog statusa u okviru četiriju država u kojima sada žive.

Slika 1: Etnički prostor Kurdistana

Slika 1

Izvor: <http://www.independent.com/>

3.1. POLOŽAJ KURDA U TURSKOJ

Sile Antante sklopile su Mirovni ugovor u Sèvresu 1920. godine s turskom vlasti kojim je određena podjela teritorija Osmanskog carstva. Isto tako, Ugovorom je odlučeno da će se Kurdima priznati autonomija, a godinu dana nakon se trebao održati plebiscit na kojem bi se kurdski narod izjasnio o stvaranju vlastite države. Međutim, Ugovor nikad neće biti ratificiran. Sklopljeni mirovni sporazum kao i prihvaćanje oštre kazne za ratovanje na strani Trojnog saveza izazvali su nezadovoljstvo i revolt u narodu. Na političkoj sceni pojavljuje se Mustafa Kemal-paša Atatürk koji svoja nastojanja usmjerava prema osnivanju sekularne turske republike i zahtijeva prekid s osmanskim naslijeđem. Ujedno, traži poštivanje načela teritorijalne nedjeljivosti turskog teritorija zbog čega odbija Mirovni sporazum u Sèvresu. Ugovorom u Lozani u Švicarskoj iz 1923. godine ukinute su odluke donesene u Sèvresu te su određene granice današnje Turske. Ujedno, Ugovorom se prihvatila podjela Bliskog istoka prema Sykes-Picotovu sporazumu prema kojem se i etnički kurdski prostor podijelio između četiri zemlje: Turske, Iraka, Sirije i Irana.

Za razumijevanje položaja Kurda u novoj državi treba se shvatiti kemalistička politika. Kemalizam je ideologija koju je počeo provoditi Atatürk, a koja se kontinuirano provodi do današnjih vremena uz povremena skretanja s puta. „Turska republika, za razliku od Otomanskog Carstva, bila je uređena po uzoru na nacionalne države Zapadne Europe, osobito Francuske. Utemeljena je prema 6 temeljnih principa iznesenih od strane osnivača Mustafa Kemala Atatürka: republikanizam, nacionalizam, sekularizam, populizam, etatizam i reformizam“ (Cornell, 2001: 33). Na vanjskopolitičkom planu podrazumijeva oslanjanje na Zapad, dok u unutrašnjoj politici postavlja naglasak na modernizaciju i na jačanje turske republike, a shodno tome i na osnaživanje turskog identiteta. Princip nacionalizma imao je najviše utjecaja na Kurde u Turskoj. Prilikom osnivanja Turske, teritorij republike bio je multietnički. Da bi uspio stvoriti modernu nacionalnu državu, Atatürk je nastojao stvoriti jedinstveni narod politikom integracije. „Kemalizam je taj problem rješavao tako što je poticao politiku homogenizacije stanovništva na osnovi novog turskog identiteta. Taj je identitet bio stvoren za muslimane iz svih krajeva bivšeg Osmanskog Carstva ako su bili pripravnici prihvatiti kemalizam i doseliti se u novu Tursku“ (Jović u Kasapović, 2016: 5). S obzirom da smatraju da u Turskoj živi jedinstveni narod, politička vlast ne priznaje postojanje etničkih manjina. Svaki posebni religijski ili etnički identitet smatrao se prijetnjom političkom jedinstvu i nacionalnoj sigurnosti države. Iako je Atatürkova ideja stvaranja jedinstvenog turskog naroda bila uspješna, Kurdi se nisu uspjeli integrirati. Ključni faktori u tome su demografija i geografija. Kurdi predstavljaju najbrojniji narod u državi koji ne govori turskim jezikom. Ujedno, koncentrirani su na homogenom, nepristupačnom području smještenom na jugoistoku Anatolije. „Ideja *jedinstva* promovirana je kao alternativa ideji pluralizma za koju je kemalizam imao vrlo malo razumijevanja. To pokazuje i odnos prema drugim kompetitivnim identitetima, primjerice kurdske. Kurdsko pitanje, kao i odnos prema osmanizmu, činili su dva elementa *drugosti* u odnosu prema kojem se formirao novi turski identitet“ (ibid., 6).

Iz tog razloga, Kurdi, koji se nisu asimilirali, našli su se u podređenom političkom, socio-ekonomskom te kulturalnom položaju. Turske vlasti provodile su nasilnu asimilaciju kroz niz mjera. Nastojale su uništiti svaki posebni kulturalni identitet. Zabranili su sve kurdske organizacije i novine, kao i sva kulturna obilježja poput folklora, dok su škole bile zatvorene. Kurdski jezik, kao i svi jezici osim službenog turskog, bio je zabranjen te je uvedeno latiničko pismo kao obavezno. „Komunikacija na kurdskom jeziku bila je zabranjena u vrijeme kada su samo tri ili četiri posto Kurda mogli govoriti turski. Kurdi su morali prihvatiti povijesnu tezu da su i Turci i Kurdi potekli iz iste rase i da su Kurdi zaboravili svoj materinji jezik zbog

izolacije u planinama Anatolije“ (Kaplan u Haddad, 2001: 91). Prema kemalističkoj ideologiji, politička prava imali su samo oni pojedinci koji su se izjašnjavali kao Turci. „Samo turski narod ima pravo zahtijevati etničke i rasne privilegije (...) ova je zemlja za Turke“ (Aziz u Haddad, 2001: 91). Turska vlada smatrala je da svaki posebni etnički identitet predstavlja opasnost za opstanak države te su svoju determiniranost za eliminiranjem secesionističkih pokreta pokazali u brutalnom gušenju kurdskih ustanaka koji su izbili između 1925. i 1937. godine. S obzirom da metoda asimilacije nije bila učinkovita kao što su očekivali, turske vlasti rješenje su pronašli u raseljavanju Kurda iz manje pristupačnih područja u ostale dijelove Turske gdje čine manje od 5 posto stanovništva. Postupci su u početku rezultirali prividnom asimilacijom Kurda, a jedna od posljedica bila je uništenje njihove političke strukture. Poslije Drugog svjetskog rata „borba Kurda za ravnopravnost, autonomiju ili nezavisnost proglašava se sada širenjem opasnosti međunarodnog komunizma“ (Pavić, 1971: 108). Zbog straha od širenja komunističke revolucije izazvana ponajviše zbog blizine SSSR-a, turske vlasti područje Kurdistana proglašavaju vojnom zonom.

Položaj Kurda u Turskoj se poboljšava 1950ih godina. U to vrijeme, Turska izlazi iz višegodišnje ekonomske krize i stagnacije, dok na političkom planu jednostranačku vlast zamjenjuje višestranačjem. Na prvim višestranačkim izborima u novoj državi, Turci zamjenjuju dotadašnju kemalističku vlast, Republikansku narodnu stranku, te na izborima pobjeđuje stranka desnog centra, Demokratska stranka, na čelu s Adnanom Menderesom. Menderes počinje provoditi ograničenu liberalizaciju turskog društva čime se poboljšava kulturni i društveni život Kurda. Unutar Demokratske stranke pojedini Kurdi našli su se u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Isto tako, poboljšao se ekonomski položaj kurdske zajednice. „Područje Kurdistana ekonomski je profitiralo jer su se izgradile škole, bolnice i ceste. Međutim, kurdski jezik toleriran je samo u privatnom razgovoru, jer su postojala ograničenja liberalizacijske politike Demokratske stranke“ (Gunter u Haddad, 2001: 92). Ujedno, kurdski politički pokret sve se više vezao za političku ljevicu jer su vođe plemena i klanova počeli surađivati s novom vlasti kako bi sačuvali svoje povlastice. „Nova vlada dopustila je da se izbjegli šeici i age vrate, uključivši ih u sustav kao što je gore navedeno. Ojačana pozicija plemenskih čelnika dala je daljnji poticaj migraciji Kurda u urbana područja zapadne Turske, gdje su mnogi od njih sve više koristili vladine tržišno orijentirane gospodarske politike. U kratkom vremenu pojavio se pokret nazvan "Eastism" (Doguculuk), koji je zagovarao napore za gospodarski razvoj istočne i jugoistočne Anatolije“ (Cornell, 2001 : 38).

Vojni puč iz 1960. godine doveo je na vlast neo-kemaliste koji poboljšavaju položaj manjina. Godinu nakon usvajaju novi ustav koji se smatra najliberalnijim ustavom u dosadašnjoj turskoj povijesti. Novi ustav štitio je temeljna ljudska prava i demokratske vrijednosti. Novi ustav je „dodijelio Kurdima više građanskih sloboda, ali je zabranio formiranje bilo koje etničke organizacije "koja ometa jedinstvo Turske". Samo Kurdima koji su prihvatili turski identitet bilo je dopušteno sudjelovati u političkom životu kroz turske organizacije, budući da kurdske stranke nisu bile legalizirane“ (Haddad, 2001: 92).

Razdoblje relativnog mira između dvije etničke skupine na turskom teritoriju trajalo je kratko. Vojska se ponovno umiješala u politiku 1971. godine zbog unutrašnjih nemira koje Demirelova vlada nije uspjela smiriti te su nakon vojnog udara bili prisiljeni podnijeti ostavku. Sedamdesete godine prošlog stoljeća su označavale razdoblje slabljenja vladavine prava i ljudskih prava u državi, uz kontinuirano jačanje vjerskog ekstremizma. Nova turska vlast usvaja nove mjere usmjerene protiv Kurda što je označavao početak pojačane represije nad njima. Međutim, pogoršavanje kurdskog položaja i represije probudili su kurdski nacionalizam. „U stvari, u tom razdoblju došlo je do formiranja više od 15 kurdskih radikalnih partija i pokreta u 1970-ima koji zagovaraju kurdske političke, kulturne i društvene zahtjeve - bilo mirnim sredstvima ili oružanom silom“ (ibid.). Zbog pojačane migracije Kurda u gradove, povećao se broj visokoobrazovanih pripadnika kurdske populacije. Ujedno, to je političku borbu za kurdska prava prebacilo na političku ljevicu i na novi sloj obrazovanih, mladih intelektualaca. „Pojačala se svijest o gospodarskim i političkim nejednakostima između jugoistoka i ostatka zemlje, a Kurdi su bili socioekonomski predisponirani da budu apsorbirani u lijevu klimu koja je prevladavala među studentskim tijelom na turskim sveučilištima. Postupno, međutim, kurdski ljevičari postali su otuđeni od svojih turskih kolega i formirali odvojene političke pokrete“ (Cornell, 2001: 39).

Jedna od ekstremističkih organizacija osnovana u tom periodu bila je Kurdska radnička partija (PKK). PKK je osnovana od strane kurdskih studenata 1978. godine pod vodstvom Abdullaha Öcalana poznatog i pod nadimkom "Apo". PKK je marksističko-lenjinistička stranka čiji je cilj osnivanje neovisnog Kurdistanu primjenjujući nasilne metode. Iako je cilj bilo osnivanje neovisne države u njenim etničkim granicama, „oružani sukob usmjerava najprije protiv Turske i njenih državnih institucija u kurdskim regijama“ (Dziegel, 1994: 109). Stranka je inzistirala na jedinstvu kurdskog naroda bez obzira u kojoj državi se nalazili i bez obzira na plemenske podjele prisutne u kurdskom društvu. Kao marksistička organizacija, „osuđuje feudalno ustrojstvo Kurda i plemenske vođe koji su još uvijek bili značajno utjecajni. PKK-ov cilj bio je

najprije diskreditirati stare stranke optužujući ih za pasivnost, oportunizam i za izdaju nacionalnih interesa“ (ibid.). Marksistički ton organizacije ublažen je 1990-ih godina zbog raspada Sovjetskog Saveza, ali i radi toga što nisu naišli na značajniju potporu stanovništva koje živi u ruralnom području Kurdistana. Stoga su počeli izražajnije iskazivati kurdski nacionalizam. U početku, PKK je organizirala prosvjede i dijelila propagandne materijale protiv turskih vlasti. Značajnije djelovanje organizacije počinje 1984. godine kada pripadnici stranke vrše napad na dvije žandarmerijske postaje u pokrajinama Siirt i Hakkari. Napad je bio izazvan zakonom o zabrani upotrebe kurdskog jezika. Nakon toga započinje nova faza borbe PKK-a s turskim vlastima koja se može okarakterizirati kao građanski rat koji traje, s povremenim prekidima, do današnjeg dana. Članovi PKK-a se koriste gerilskim metodama ratovanja i za te potrebe su osnovali niz kampova na granici sa Sirijom, a potom uz granicu s Irakom, a koji su bili namijenjeni za obuku i služili su kao baze. PKK se u inozemstvu smatra terorističkom organizacijom zbog niza napada na civile i turiste počinjene u posljednjih 30 godina. Isto tako, prisutnost turske vojske na jugoistoku Anatolije otežavalo je mogućnost pregovora između sukobljenih strana. Jedan od pokušaja uspostavljanja mira zbio se 1992. godine kada je Öcalan ponudio pregovore tadašnjoj turskoj vlasti na čelu koje je bio Suleyman Demirel. Demirel je prilikom dolaska na vlast inzistirao na rješavanje kurdskog pitanja u Turskoj. Pregovori su se odvijali u smjeru priznavanja autonomije Kurda na njihovom etničkom prostoru od strane turskih vlasti, dok je PKK bila spremna odustati od zahtjeva za osnivanje neovisne kurdske države. Međutim, pregovori su uskoro prekinuti i sukobi su se nastavili istim intenzitetom. Turska vojska, koja se smatra drugom po snazi u NATO savezu, imala je brojne poteškoće pri suočavanju sa snagama PKK-a i njihovim sredstvima asimetričnog ratovanja. Vlasti su nastojale riješiti problem osnivanjem „Seoske garde, sistema nevladinih seoskih milicija“ (Finkel, 2012: 155), a sela za koje se smatralo da pružaju logističku potporu su bila evakuirana i spaljena. U borbi s pripadnicima PPK-a, turska vojska se koristila zračnim napadima. „Procjenjuje se da je u konfliktu stradalo više od 40 tisuća, uključujući civile, članove PKK-a i turskih vojnika“ (ibid.).

Mnoge druge kurdske političke stranke nisu za neovisnost, već za federalizaciju Turske u kojoj bi Kurdi dobili značajan stupanj autonomije. „Turska vodi politiku represije svih kurdskih pokreta, pa tako PKK ima monopol nad iskazivanjem kurdskih zahtjeva. Kurdska narodna stranka (HEP) je nakratko uspjela dobiti mjesta u parlamentu 1991. godine, ali je odmah bila zabranjena, a njezini zastupnici zatvoreni“ (Tatalović, 2003: 248). Zbog tursko-kurdskog

sukoba, mnogi Kurdi su emigrirali u zemlje Zapadne Europe. Procjenjuje se da ih se iselilo oko pola milijuna, uglavnom u Njemačku.

PKK je imao podršku susjednih zemalja, prvenstveno Sirije gdje se nalazila njihova baza. Öcalan se od turskih vlasti skrivao u Damasku. No, 1999. godine Sirija popušta pod turskim pritiskom te izbacuje Öcalana iz zemlje, ali ga ne izručuje Turskoj. Iste godine, Öcalan biva uhićen od strane turske obavještajne agencije MIT u Keniji i prebačen u Tursku. Prvotno je bio osuđen na smrtnu kaznu vješanjem, no zbog turskih pristupnih pregovora s Europskom unijom (EU) zbog koje je Turska morala ukinuti smrtnu kaznu, njegova kazna je preinačena u doživotni zatvor.

Na parlamentarnim izborima 2002. godine pobjeđuje bivši istanbulski gradonačelnik Recep Tayyip Erdoğan sa svojom Strankom pravde i razvoja (AKP). Na početku mandata, Erdogan je za cilj postavio ulazak Turske u EU te je, u nastojanju da zadovolji europske zahtjeve, započeo s opsežnim reformama. U tom razdoblju, zahvaljujući općoj demokratskoj promjeni, poboljšalo se stanje građanskih prava u zemlji, a samim time i položaj Kurda. „AKP je razbila dugogodišnje tabue u turskoj politici. Na primjer, ustanovila je službenu televizijsku postaju na kurdskom jeziku, te su dopustili školama održavanje predavanja na kurdskom. Što je još važnije, AKP je priznao da je angažiran u pregovorima sa samim Öcalanom“ (Danforth, 2016: 318). Međutim, zbog osobnih ambicija predsjednika Erdoğan, posljednjih godina Turska ponovno klizi u autoritarizam. Erdoğanu sukob s Kurdima predstavlja mobilizirajući faktor pred nove izbore i za podizanje popularnosti zbog velike razine neprijateljstva prema istima u turskom društvu. Nakon kratkotrajnog mira, tursko-kurdski sukobi su se nastavili 2015. „Na temelju velikog broja uzajamnih optužbi, izgleda da je svaka strana opravdano zaključila da je druga iskoristila pregovore za poboljšanje svojeg položaja za sljedeći krug borbe. PKK je zabrinut zbog toga što je vlada iskoristila njihovo povlačenje za izgradnju novih vojnih baza, a vlada je optužila PKK za gomilanje oružja i postavljanje eksploziva na ceste diljem regije“ (ibid., 319).

Narodna demokratska partija (HDP), stranka nasljednica HEP-a, prokurdski je orijentirana te se nastoji odvojiti od PKK-a. Ima podršku velikog broja Kurda te su na prošlim parlamentarnim izborima osvojili 59 mandata. Međutim, ustavnim izmjenama 2016. se omogućilo ukidanje imuniteta i uhićenje 9 zastupnika spomenute stranke. Među uhićenima pod optužbom da surađuju s PKK-om i da sudjeluju u terorističkim napadima su bili i potpredsjednici stranke Selahattin Demirtaş i Figen Yüksekdağ.

Turska vlada i dalje provodi represiju nad kurdskim stanovništvom ne priznajući im poseban etnički ni kulturni identitet. "Neki turski političari čak niječu postojanje kurdskog naroda nazivajući ih planinskim Turcima" (Tatalović, 2003: 245).

„CIA Fact Book procjenjuje da Kurdi čine 18 posto stanovništva Turske“ (Finkel, 2012: 150) čineći najbrojniju manjinu na turskom teritoriju, većinski smještena u 15 provincija na istoku i jugoistoku zemlje.

3.2. POLOŽAJ KURDA U IRAKU

Sykes-Picotovim sporazumom Irak je, nakon Prvog svjetskog rata, potpao pod britansku mandatnu upravu. S obzirom da su Kurdi izgubili mogućnost za osnivanje vlastite države, podižu ustanak protiv iračkih vlasti, no on biva ubrzo ugušen od strane Britanaca. Nakon stjecanja neovisnosti 1932. godine, Irak se morao suočiti s kurdskim pitanjem unutar države. Poslije vojnog udara, čime je ukinuta monarhija i uspostavljena republika, dolazi do uspostavljanja boljih odnosa među Iračanima i Kurdima. „Prema novom Ustavu od 27. srpnja 1958. Glava 1, član 3, zajamčena su nacionalna prava Kurda- oni sada barem nominalno postižu ravnopravnost s Arapima. Novi je režim uveo u kabinet i nekoliko Kurda, amnestirano je niz njihovih vođa i omogućio izdavanje kurdskih novina i časopisa“ (Pavić, 1971: 111).

Priznata jednakost Arapa i Kurda u novoj republici bila je kratkog vijeka i služila je za potrebe konsolidacije tek uspostavljene vlasti. Do pogoršavanja odnosa i novih vojnih sukoba dolazi zbog usvajanja novih mjera protiv kurdske populacije čime su ih doveli u podređeni položaj. Poricali su Kurdima posebni nacionalni identitet. Stoga su ukinuli kurdske novine i zabranili djelovanje kurdskih političkih stranaka. „U odnosu prema kurdskom pokretu jedna od osnovnih službenih postavki bilo je negiranje njegova vlastitog autohtonoga nacionalnog karaktera, uz često isticanje kako je to pokret koji je navodno rezultat globalnih komunističkih interesa, povezanosti s interesima Izraela i stranih naftonosnih kompanija, i slično“ (ibid.).

Nakon što je pukovnik Abdul-Salam Arif poginuo u zrakoplovnoj nesreći, na vlast u Iraku dolazi njegov brat Abdul Rahman Arif. Rahman je nastojao riješiti kurdsko pitanje poboljšavajući položaj Kurda u državi. „Prvo značajnije postignuće Kurda bilo je prihvaćanje programa vlade (1966) u 12 točaka; vlada priznaje posebnu kurdsku nacionalnost kurdska nacionalna prava u jedinstvenoj iračkoj državi, koja ujedinjuje dva glavna naroda – Arape i Kurde, koji moraju imati jednaka prava i dužnosti u zajedničkoj domovini“ (ibid.).

Kurdi stječu još veća prava nakon državnog udara 1968. godine kojim na vlast dolazi Baath partija predvođena predsjednikom Hasan-al-Bakom i potpredsjednikom Saddamom Husseinom koji je imao stvarnu moć u svojim rukama. „Kurdima je priznata autonomija s pravom lokalne samouprave na svom području. Ujedno je i kurdski jezik priznat kao službeni; potpredsjednik Iraka bit će Kurd; Kurdi će u skladu s brojčanim odnosom prema Arapima biti zastupani u organima zakonodavne i izvršne vlasti. Također će dobiti sveučilište i televizijsku stanicu s programom na vlastitom jeziku“ (ibid., 111-112). Međutim, Kurdi su tražili da država bude uređen kao federacija što šijitski i sunitski Arapi nisu podržavali.

Irački Kurdi su bili u znatno boljoj poziciji u odnosu na Kurde u susjednim zemljama. Međutim, pomirenje između kurdske manjine i iračke vlasti bilo je kratkog vijeka. Već 1975. godine dolazi do obnove sukoba do kojeg dolazi radi podjele profita od nafte u Kirkuku. Ujedno, Kurdi su smatrali da se Kirkuk treba uključiti u kurdsku autonomnu zonu. Kurde je predvodila Kurdska demokratska partija (KDP) čiji je predsjednik bio Mustafa Barzani. Kurdske snage su uspjevale zadržati kontrolu nad sjevernim Irakom zahvaljujući podršci Irana. Iste godine, Iran i Irak razrješuju granične sporove potpisivanjem Alžirskog sporazuma čime Irak odustaje od delte Shatt-al Araba. Time Iran povlači podršku KDP-u te iračka vojska u kratkom vremenu uspjeva poraziti Barzanija i ponovno uspostavlja kontrolu na sjeveru zemlje. Iračke vlasti, provodeći politiku arabizacije, raseljavaju Kurde iz Kirkuka i Mosula, područja bogata naftom, i naseljavaju ih arapskim stanovništvom. Neuspjeh Kurda dodatno je pogoršan međusobnom podjelom. Jalal Talabani iste godine izlazi iz KDP-a i osniva novu stranku, Patriotsku uniju Kurdistanu (PUK). U narednim desetljećima, neprijateljstvo među dvjema strankama dodatno će otežavati rješavanje kurdskog pitanja.

Nakon što je i formalno preuzeo vlast u Iraku, Saddam Hussein nastojao je ojačati poziciju u regiji. 1980. godine napada Iran nastojeći zauzeti pokrajinu Khuzestan na kojoj se nalaze značajna nalazišta nafte, a sve pod optužbom da Iran nastoji širiti iransku revoluciju (1979) i na Irak. Iscrpni rovovski rat je trajao idućih 8 godina. Kurdske stranke PUK i KDP su se našle u središtu borbe. Talabani je u početku podržavao Irak, a Mustafin sin Massaud Barzani Iran. No, 1987. godine Talabani i Barzani se odlučuju ujediniti u zajedničkoj borbi za neovisan Kurdistan. Iz tog razloga, Hussein pokreće Anfal akciju usmjerenu protiv kurdskih pobunjenika na sjeveru zemlje. Nakon potpisivanja mira s Iranom, iračke oružane snage su se okrenule protiv Kurda, a pritom nisu pravile razliku između pobunjenika i civila. „Iračka kampanja protiv 'neloyalnih' Kurda u sjevernom Iraku pokrenuta je 1988. godine i pretvorena u genocid nakon poraza kurdskih vojnih snaga, gradovi i sela su uništeni, a procjenjuje se da je ubijeno 150000

do 200000 Kurda“ (McDowall u Culcasi, 2006: 695). Vrhunac Husseinove ofenzive u arapsko-kurdskom ratu bilo je korištenje kemijskog oružja protiv stanovništva grada Halabdža smještenim na iranskoj granici. „Razorni napadi ubili su najmanje 17.000 Kurda i Iranaca i potaknuli masovni egzodus u Tursku i Iran“ (Culcasi, 2006: 695). Irak je tako prva država koja je koristila kemijsko oružje protiv vlastitog stanovništva. U međunarodnoj javnosti nakratko je stvorena simpatija za stradale Kurde, no reakcija međunarodne zajednice je izostala, a uskoro se počelo dovoditi u pitanje je li uopće upotrijebljeno kemijsko oružje. Spomenutu reakciju moramo gledati u svjetlu tadašnjeg stanja u međunarodnoj zajednici. Hussein je bio američki saveznik, te se iz tog razloga Kurde smatralo neprijateljima i iranskim suradnicima.

Dvije godine kasnije, 1990. došlo je do tenzija između bivših suradnika, Kuvajta i Iraka. Irak je zahtijevao od Kuvajta da mu se otpiše dug iz Iračko-iranskog rata te da smanji proizvodnju nafte kako bi joj povećali cijenu na tržištu. Kuvajt nije udovoljio iračkim zahtjevima te je, naprotiv, povećao proizvodnju. Hussein odgovara okupacijom zemlje što je izazvalo bijes međunarodne zajednice. Ujedinjeni narodi (UN) su uveli ekonomske sankcije protiv Iraka. S obzirom da uvedene sankcije nisu rezultirale povlačenjem iračkih trupa iz Kuvajta, koalicija vođena Sjedinjenim Državama napada Irak. Kurdi u Iraku se uključuju u borbu protiv Husseinova režima podižući ustanak. Nakon što su se savezničke snage povukle s iračkog teritorija, Kurdi su ponovno bili prepušteni sami sebi. Hussein je pokušao vratiti kontrolu nad tri kurdske provincije, no ujedinjeni Barzani i Talabani su uspjeli zaustaviti iračku ofenzivu te zadržati grad Sulejmaniju, ali ne i Kirkuk. Iračke trupe uništile su infrastrukturu na sjeveru zemlje što je rezultiralo novim valom izbjeglica u Iran i Tursku. Ovaj put reakcija javnosti nije izostala. „Za razliku od ranijih prikaza Kurda kao pobunjenika i boraca, početkom 1991. tijekom Zaljevskog rata, mediji su općenito prikazivali Kurde kao žrtve, a pritom su posebno naglašavali patnje kurdskih izbjeglica. Na primjer, Time Magazine u članku pod naslovom "Poljubac prije smrti" promijenio je stereotip Kurda prema kojem su ih prikazivali kao primitivan i nasilan narod te ih počeli doživljavati kao žrtve izdaje i brutalnosti Saddamovog režima. Karta je priznala teritorijalnu borbu Kurda lociranjem osporenog područja oko gradova Kirkuka koje je bogato naftom i naglašavajući regiju predložene kurdske autonomne regije“ (ibid., 697). Amerikanci i Britanci su uveli zabranu letenja nad iračkim Kurdistanom te su na taj način stvorili svojevrsno sigurno utočište za Kurde i spriječili daljnje ugrožavanje njihovog položaja u zemlji.

Od 1991. godine Irački Kurdistan kao autonomna regija djeluje praktički neovisno o Bagdadu. Irački dio Kurdistanu obuhvaća 3 provincije na sjeveroistoku zemlje: Dahuk, Erbil i

Sulejmaniju. Održani su prvi slobodni izbori u regiji na kojima su profitirale dvije stranke-PUK i KDP te su uspostavile prvu regionalnu vladu. Većinu u pokrajinama Erbil i Dahuk dobila je Massaudova stranka, dok je Talabani stekao brojniju podršku u Sulejmaniji. Stranke su se uskoro sukobile oko podjele vlasti te je u svibnju 1994. došlo do izbijanja građanskog rata. Irački Kurdistan je time bio podijeljen na dva dijela odnosno između dviju administracija. KDP je kontrolirala sjeverozapad, a PUK jugoistok regije. Situacija je dodatno bila pogoršana teškim stanjem ekonomije u kurdskoj autonomnoj regiji na sjeveru Iraka nakon što je iračka vlada uvela embargo na uvoz hrane. Sukobi između dviju političkih frakcija nakratko su bili obustavljeni američkom intervencijom, međutim, oni se nastavljaju već 1996. Talabani na svoju stranu zadobiva Iran, stoga Barzani suočen s brojnijim suparnicima, poziva iračke snage u pomoć. KDP i iračke trupe su uspjeli izbaciti snage PUK-a iz Erbila i Sulejmanije. U građanski rat u Iračkom Kurdistanu se uključuje i PKK na stranu PUK-a. Tim potezom Turska iskorištava priliku da se obračuna s pripadnicima PKK-a te se uključuje u sukob. „UN procjenjuje da je turska ofenziva 1997. pokrenula 10 tisuća Kurda iz njihovih kuća, dok ih je 90 tisuća izbjeglo u pratećim među-kurdskim obračunima“ (Tatalović, 2003: 247). Nakon četverogodišnjeg građanskog rata, PUK i KDP sklapaju mir u Washingtonu u kojem su se dogovorili o podjeli vlasti. Isto tako, trebali su pristati na uvjete poput toga da će zabraniti iračkoj vojsci ulazak na teritorij Iračkog Kurdistana te da neće potpomagati PKK. „Nakon niza obračuna uspjeli su više-manje prevladati svoje međusobno tradicionalne sukobe i počeli su kao uspješni trgovci poslovati sa zemljama na sjeveru. Upravo je to postalo problem nekim susjednim zemljama, prvenstveno Turskoj, ali i Siriji i Iranu, koje ni pod koju cijenu ne žele dopustiti stvaranje kurdske države“ (ibid.).

Za vrijeme intervencije koalicije predvođene Sjedinjenim Državama i Ujedinjenim Kraljevstvom na Irak 2003. godine s ciljem rušenja Husseinova režima, Kurdi su se kao najorganiziranija skupina priključili u borbu protiv iračkih vlasti. Uloga Kurda u rušenju Husseina započela je prije vojne intervencije. U tijeku američkih priprema za napad na Irak, specijalne snage CIA-e stigle su na teritorij Iračkog Kurdistana pod izlikom borbe protiv sunitske ekstremističke organizacije Al Basrah čime su nastojali prikriti pravi cilj misije, a to je bilo skupljanje informacija o iračkoj vladi i vojsci. CIA snage su obučavale i naoružavale PUK pešmerge te su u sklopu zajedničkih operacija prije vojne intervencije uništili ključne iračke željezne pruge i zgrade. Prvotni američki plan bio je simultani napad na Irak sa sjevera i juga zemlje te su pritom računali na tursku pomoć. Međutim, turski parlament glasao je protiv sudjelovanja u napadu na Irak čime su uskratili vojnu pomoć kao i onemogućili prolaz američke

vojske kroz turski teritorij. Nakon turske odluke, Amerikanci su veću ulogu u borbi na sjeveru Iraka prebacili na Kurde. Kurdske snage djelovale su pod američkim zapovjedništvom te su, zajedno s američkim snagama, 10. travnja 2003. osvojile Kirkuk, a dan kasnije Mosul. Zahvaljujući ulozi u svrgavanju Husseina, Sjedinjene Države uključile su Kurde u pregovore vezane za buduće uređenje Iraka. „Novim Ustavom Iraka iz 2005.godine Irački Kurdistan je priznat kao federalni entitet u okviru Iraka, međutim regija faktički funkcionira nezavisno od ostatka Iraka. Prema iračkom Ustavu, Irački Kurdistan ima svoju vojsku, a po zakonu je zabranjeno da iračke vojne snage ulaze na teritoriju Iračkog Kurdistan. Irački Kurdistan je organiziran kao parlamentarna demokracija s Regionalnim vijećem koje čini 111 članova. Trenutni predsjednik Kurdistanske regionalne Vlade je Massaud Barzani koji je stupio na funkciju 2005. godine, a reizabran 2009. godine.“ (<http://www.apc-cza.org/fr/irak-pozadina-zemlje.html>, preuzeto 25. lipnja 2017.). Vođa PUK-a Jalal Talabani je služio kao predsjednik Iraka od 2005. do 2014. Danas Kurdi čine oko 20 posto cjelokupnog stanovništva Iraka (King-Irani, 2007: 92).

Postoje tenzije između iračke vlade i kurdske regionalne vlasti koje se vrte oko niza neriješenih pitanja. Jedno od njih je Kirkuk. Kirkuk je etnički miješan prostor koji je važan zbog značajnih zaliha nafte i plina. Nalazi se direktno pod kontrolom kurdske policije, međutim na tom prostoru djeluje i iračka vojska. „Prema ustavu, kurdska regija trebala bi dobivati 17 posto iz državnog budžeta, što nije samo glavni izvor aktualnog prosperiteta te regije, nego praktički i jedina veza s ostatkom Iraka. Bagdad optužuje Erbil da ne poštuje dogovor i samostalno izvozi naftu i plin preko Turske, bez uplaćivanja dijela prihoda u državnu blagajnu“ (<http://lemondediplomatique.hr/povijesna-prilika-za-kurde/>, preuzeto 25. lipnja 2017.). Jedan od spornih pitanja su i kurdske vojne snage pešmerge. „U kurdskom tumačenju ustava, te postrojbe treba smatrati sastavnim dijelom državne obrane koju financira i oprema središnja vlast, a Bagdad na to odgovara zahtjevom da se pešmerge podčine i primaju naredbe središnje vlasti umjesto da se ponašaju kao samostalna vojska“ (ibid.). Sukob s Bagdadom rezultirao je dvjema posljedicama. Jedna je ta što je ponovno ujedinio kurdski narod razjedinjen socijalnim podjelama, a druga je približavanje kurdske vlasti u Iraku Turskoj. „Kurdska vanjska trgovina prolazi kroz Tursku, a turske tvrtke ulažu u Kurdistan. One računaju na profit od mogućeg izvoza nafte iz područja oko Kirkuka, koje je unatoč prisustvu iračke vojske pod faktičkom kontrolom kurdske vlasti“ (ibid.).

3.3. POLOŽAJ KURDA U IRANU

Iako su etnički i jezično bliski, Kurdi i Iranci čine dva različita naroda. Kurdi čine između 11-15 posto ukupnog stanovništva u zemlji (<http://www.unpo.org/members/7882>, preuzeto 25. lipnja 2017.) te su smješteni na sjeverozapadu zemlje. Većina kurdskog stanovništva su suniti, dok Iranci pripadaju šijskom ogranku Islama, što je jedan od glavnih razloga napetosti između dvaju naroda.

Kurdi su dugo bili dio povijesne iranske države u kojoj su uživali visok stupanj autonomije. Početkom 20. stoljeća, ugovorom u Lozani dogovorene su granice na Bliskom istoku čime je Iran postao dom velikom dijelu kurdskog naroda. U godinama nakon završetka Prvog svjetskog rata, konkretno između 1920.-1925., došlo je do ustanka koji je vodio plemenski čelnik Simko. No, iranske vlasti uspijevaju ugušiti ustanak, te nakon dolaska na vlast šaha Reza Khana započinje razdoblje asimilacije i deportacije kurdskog stanovništva.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, Iran je bio neutralan. No, to nije spriječilo Crvenu armiju da upadne u iranski teritorij. Sovjetski cilj bio je uspostava socijalističke vlasti u Iranu te su iz tog razloga podržali kurdske zahtjeve za osamostaljenjem. U gradu Mahabadu su 1946. godine uspostavili prvu samostalnu kurdsku državu pod vodstvom suca Quazi Muhammada. Nova vlada počela je provoditi reforme koje su trebale dovesti do stvaranja moderne države. Uveli su besplatno školovanje za siromašne i za žene te su kurdski jezik proglasili službenim. Ipak, marionetska Republika Mahabat potrajala je manje od godinu dana jer već u prosincu iste godine biva zauzeta od strane iranske vojske, nakon što su se sovjetske trupe povukle s iranskog teritorija. Razlog neuspjeha države je bio u tome što su Sovjeti htjeli uspostaviti prevlast u regiji Bliskog Istoka, u čemu se Iran pokazao kao značajniji akter. Iranske vlasti počeli su provoditi diskriminatornu politiku protiv Kurda, a Quazi Muhammad je uhićen i osuđen na smrt vješanjem.

Nezadovoljstvo s vlašću šaha Mohammada Reza Pahlavija doživjela je vrhunac u revoluciji 1979. godine čime je zbačena vlast šaha te je uvedena djelomična teokracija pod vodstvom ajatolaha Ruholaha Homeinija. Kurdi su podržavali promjenu režima očekujući da će se uvažiti njihovi zahtjevi za autonomnim pravima. No, za novu iransku vlast Kurdi su predstavljali opasnost. Osim vidljivih razlika u pogledu jezika i religije, Kurdi su „bili su osjetljivi na eksploataciju stranih sila koje su htjele destabilizirati mladu republiku, a posljedično je i novi islamski režim Homeinija pokrenuo džihad (Sveti rat) protiv Kurda kako bi ih kontrolirali“ (ibid.). Skupština stručnjaka sastala se iste godine sa zadatkom da sastavi novi ustav. Za

predstavnik kurdske regije izabran je Ghassemlou. Međutim, njegovo sudjelovanje bilo je spriječeno. „Budući da su Kurdi bili lišeni svojih političkih prava, oni su dramatično bili isključeni iz odredbi nastalog novog iranskog ustava, budući da većina Kurda pripada sunitskoj grani Islama, a Ustav je institucionalizirao primat Šijita. U međuvremenu nije uspostavio ni regionalnu autonomiju, što je bio ključni zahtjev Kurda“ (ibid.). Vjerske razlike predstavljaju primarni razlog sukoba između dva naroda. Iranskom revolucijom uspostavljena je prva i jedina šijitska republika u kojoj se isključuju druge vjere, pa tako i sunitske Kurde. Iranske revolucionarne trupe su poduzele niz ofenziva kako bi vratile kontrolu nad pokrajinama na sjeverozapadu zemlje. Pritom su uništile mnoga kurdska naselja te rastjerale i ubile velik broj kurdske stanovništva.

Socijalistički orijentirani Kurdi unutar zemlje nastavili su borbu za neovisnost Kurdistanu, iako za to nisu imali podršku Sovjetskog Saveza. Osnovani su stranku pod nazivom Demokratska stranka Iranskog Kurdistanu (PDKI) koja je za vrijeme Iračko-iranskog rata podigla ustanak protiv iranskog režima. Pobunu je vodio vođa PDKI-a Ghassemlou te je pritom surađivao s iračkim vlastima s kojima su sudjelovali u pokolju iračkih Kurda. Nakon potpisivanja mira između Irana i Iraka, iranska vlada se obračunala s pobunjenicima i protjerala velik broj Kurda. Ghassemlou je izbjegao u Beč gdje ga je 1989. godine ubio iranski agent. Protjeranim Kurdima s područja Irana je te iste godine ponuđena amnestija koja nije rezultirala povratkom značajnijeg broja izbjeglica.

Kroz devedesete godine prošlog stoljeća nastavile su se tenzije između dvaju naroda. No, izborom Mohammada Khatamija 1997. za petog predsjednika Irana, odnosi kurdske populacije s iranskim vlastima su se počeli popravljati. „Khatami i njegovi pristaše koristili su kurdsku potporu za svoju kampanju protiv tvrdolinijaša. To je dovelo do imenovanja Abdollaha Ramezanzadeha, prvog šijitskog Kurda, za guvernera iranske provincije Kurdistanu. Predsjednik Khatami je također imenovao nekoliko sunitskih i šijitskih Kurda kao savjetnike u vladi“ (ibid.). Time je Khatami uključio Kurde u institucije središnje vlasti što je im je omogućilo izvjesnije šanse za postizanje ravnopravnijeg položaja u državi, odnosno vjersku ravnopravnost i legitimnu zastupljenost. Ipak, odnosi su se ponovno pogoršali posljednjih godina. „Nakon ubojstva kurdske aktivista Shivana Qadera od strane iranskih snaga sigurnosti u Mahabadu u 2005., izbili su pobune i prosvjedi diljem Kurdistanu koji su trajali šest tjedana te su rezultirali smrću i samovoljnim pritvaranjem stotina ljudi te ukidanjem nekoliko glavnih kurdske novina“ (ibid.).

Iranske vlasti i dalje nastavljaju provoditi politiku asimilacije i diskriminacije manjina. Zabranjeno je održavanje nastave na kurdskom jeziku u školama što je uzrok visokom stupnju nepismenosti u kurdskim pokrajinama. Prema podacima koje su objavile Međunarodne organizacije za ljudska prava, Iran je 2005. godine pogubio najmanje 94 osobe, 117 u 2006., 317 u 2007. i 370 u 2008. godini. Mnoga od tih pogubljenja bila su javna, a često su kazne izrečene bez legitimnih sudskih postupaka“ (ibid.). Kurdske pokrajine na sjeverozapadu zemlje bitne su zbog značajnih izvora vode kojim se opskrbljiva ostatak zemlje. Ipak, ekonomski su među najmanje razvijenima u zemlji.

3.4. POLOŽAJ KURDA U SIRIJI

Kurdi u Siriji smješteni su na sjeveroistoku zemlje u provinciji Rojava. Rojava se sastoji od tri kantona: Afrin, Kobane i Crzre. Kurdi su najveća etnička grupa na teritoriju Sirije te čine između 10 do 15 posto stanovništva (Erlich, 2014: 167). U sastavu Sirije nalaze se od ratificiranja ugovora u Lozani, a otada su bili meta stalnih progona i diskriminacije.

Nakon Prvog svjetskog rata, Sirija se našla pod francuskom upravom. Kurdi su uživali prava zahvaljujući francuskoj politici vladanja koja je podrazumijevala podupiranje podjele među Kurdima i Arapima kako bi lakše kontrolirala koloniju. Tijekom tridesetih godina prošlog stoljeća diljem Sirije su se proširili protesti u sklopu anti-francuskog kolonijalnog pokreta. Pokretu su se priključile ljevičarske i nacionalističke kurdske stranke koje su osnovale stranku Xoybun. „što prevedeno s kurdskog znači neovisnost“ (ibid., str. 170). Stranka se kasnije raspala te je većina članova prešla u Sirijsku komunističku stranku.

Sirija je neovisnost stekla od Francuske 1946. godine. Time su se Kurdi našli u novonastaloj državi u kojoj su većinu činili Arapi. Arapsko stanovništvo držalo je Kurde u podređenom položaju, ne priznajući posebnost kurdskog identiteta. „Sirijskim Kurdima uskraćena su i kulturna prava. Pravo obrazovanja na materinjem jeziku, dozvoljeno drugim manjinama kao što su Armenci i Asirci, Kurdima je bilo zabranjeno. Isto vrijedi i za proslavu kurdske Nove godine – Newroza – najvažnijeg kurdskog praznika. Imena mjesta su arabizirana, a spomen kurdskog identiteta izbačen iz udžbenika“ (<http://lemondediplomatique.hr/povijesna-prilika-za-kurde/>, preuzeto 25. lipnja 2017.). Iz tog razloga osnovana je moderna politička stranka 1957. godine pod imenom Kurdska demokratska stranka Sirije (KDPS) koja nije imala separatističke zahtjeve, nego je tražila priznavanje kulturnih prava Kurdima. Sirijske vlasti su ubrzo zabranile stranku te uhitili većinu njenih članova. Sirija je podržavala Kurde u susjednim

zemljama poput PKK u Turskoj i kurdske stranke KDP i PUKu Iraku, dok je nad svojim vršila represiju.

Sirijska vlada 1962. godine oduzela je državljanstvo velikom broju Kurda. „Procjenjuje se da je oko 120 tisuća Kurda izgubilo državljanstvo pod tvrdnjom da su se rodili u Turskoj i Iraku. To je obuhvaćalo 20 posto Kurda koji su živjeli u Siriji u to vrijeme. Ujedno, ni generacije Kurda rođene na teritoriju Siriji također nisu stekli pravo na sirijsko državljanstvo“ (Erlich, 2014: 176). Zbog toga velik broj Kurda nije imao pristupa osnovnim pravima. Nisu imali pravo na zdravstvenu skrb, na obrazovanje niti su mogli naći posao. Sirijske vlasti, osobito od 1963. godine kad vojnim udarom moć u zemlji preuzima stranka Baas, provode politiku arabizacije. Kurdi koji su izgubili državljanstvo su izgubili zemlju i imovinu, a država je ta područja naselila Arapima. Stoga je „oko 80 posto Kurda 2007. živjelo ispod sirijske granice siromaštva“ (ibid.).

Kurdske provincije su od strateške važnosti za Siriju, stoga su oduzimanjem državljanstva Kurde nastojali natjerati na migriranje u susjedne zemlje, a spomenute provincije naseliti arapskim stanovništvom. Kurdske provincije se nalaze na granici s Turskom i Irakom te su bogate naftom, plinom i vodom. Sirijske vlasti ne vjeruju Kurdima te ih smatraju faktorom preko kojeg regionalne sile mogu destabilizirati zemlju. Isto tako, sirijska vlada je strahovala da će kurdska manjina preuzeti kontrolu nad naftnim poljima kao što je to bio slučaj u Iraku. Irak i Sirija osnovale su vlastite državne naftne kompanije koje surađuju sa stranim kompanijama. Iračka i sirijska naftna kompanije dobivaju naknadu za „bušenje i distribuciju nafte čime strane kompanije takvim ugovorima zarađuju dolar po barelu. Kurdska regionalna vlada (KRG), s druge strane, je potpisala ugovore o proizvodnji čime naftne kompanije posjeduju postotak proizvodnje i zarade 3 do 5 dolara po barelu. Gledajući u budućnost, Sjedinjene Države i zapadne naftne kompanije bile bi zadovoljne ukoliko bi mogli postići isti dogovor o sirijskom Kurdistanu“ (ibid., 178).

Nakon što je Irak pod okupacijom početkom ožujka 2004. godine prihvatio uspostavu autonomne kurdske regije, došlo je do općeg slavlja među Kurdima u regiji koji su smatrali da je time postignut veliki uspjeh za njihov narod. Uspostava autonomne regije izazvala je tenzije između Kurda i Arapa u Siriji. Uoči nogometne utakmice između kurdskog nogometnog kluba iz Kamišlije i arapskog kluba iz Deir Ezzora, došlo je do sukoba među navijačima koji je bio motiviran etničkim razlikama i podjelama. „Do kraja ožujka, 43 ljudi je ubijeno, stotine su ranjene, a oko 2 500 pojedinaca je uhićeno. To je bila najgora represija Kurda u modernoj sirijskoj povijesti. Tisuće Kurda je prebjeglo u Irački Kurdistan, gdje mnogi žive i dan danas“

(ibid., 177). Ovo je ujedno bila jedna od većih kurdskih pobuna u Siriji. Osim povremenih demonstracija, Kurdi u Siriji nisu primjenjivali silu u ostvarivanju svojih zahtjeva.

I Siriju je 2011. godine zahvatio val Arapskog proljeća te su se organizirali prosvjedi protiv režima Bashara al-Assada. Uskoro su se mirni prosvjedi pretvorili u nasilne demonstracije koje su rezultirale građanskim ratom. U početku Kurdi nisu imali namjeru uključivanja u sukob. Iako su kritizirali Assadov režim, bili su skeptični u vezi sirijske oporbe koja nije imala namjeru poboljšati njihov položaj u zemlji, kao ni priznati Kurde kao poseban narod. Assad je nastojao spriječiti ulazak Kurda u rat. Stoga je poduzeo niz mjera kako bi prihvatio njihove pojedine zahtjeve. „Do 2011. broj sirijskih Kurda bez državljanstva narastao je na 300 tisuća. Bojeći se kurdske potpore ustanku, Assad je 7. travnja 2011. promijenio smjer politike prema njima. Iznenada je državljanstvo dobilo oko 250 tisuća Kurda“ (ibid., 176). Isto tako, Assadove vojne snage su uništile gradove s većinskim arapskim stanovništvom, dok su gradove u kurdskim provincijama izbjegavali kako ne bi Kurdima dali razlog da se pridruže ustanku.

Assad je amnestirao brojne kurdske političke zatvorenike poput Mashaala Tammoa. Tammo je zagovarao svrgavanje Assadova režima i uspostavljanje parlamentarne demokracije u kojoj će Kurdi dobiti puna politička i kulturna prava. Ujedno, tvrdio je da kurdski narod ne traži odvajanje od Sirije i osnivanje vlastite države. Isto tako, podržavao je uvođenje ekonomskog embarga Siriji, ali se protivio intervenciji stranih sila smatrajući da je rat isključivo sirijski problem. Tammo se uskoro profilirao kao vođa sirijskih Kurda te je uživao visoku razinu popularnosti među kurdskim stanovništvom. Preuzeo je inicijativu za rješavanje kurdske pitanja u Siriji. „Tammo se pridružio arapskim oporbenim snagama i pridružio se izvršnom odboru Sirijskog nacionalnog vijeća (SNC), koaliciji koja okuplja sekularne, islamističke i neke kurdske skupine te koja je uživala podršku Sjedinjenih Država“ (ibid., 182). Međutim, razišao se sa SNC-om jer je SNC odbio njegov zahtjev za promjenu naziva zemlje iz Sirijske arapske republike u Sirijsku republiku. Time su mu dali do znanja da sirijska oporba nije sklona priznati Kurdima politička, kulturna ni jezična prava. Tammo nije uspio postići veći uspjeh u borbi za kurdska prava jer je već u studenom 2011. godine ubijen ispred svog stana u Kamišliji od strane Assadovih sigurnosnih snaga. No, „Tammovo ubojstvo je bila prekretnica u kurdske borbi. Masovne demonstracije su postajale sve veće, a tradicionalne kurdske stranke su izgubile utjecaj dok je oporba vođena mladim snagama stekla sve veći ugled. Kurdski pokret postajao je sve radikaliziraniji sa sve više ljudi koji traže svrgavanje Assada vojnim putem“ (ibid., 182).

Najsnažnija politička stranka koja djeluje na sirijskom teritoriju je Stranka demokratskog jedinstva (PYD), podružnica PKK-a, osnovana 2003. godine pod vodstvom Saleha Muslima.

PYD je sekularna stranka koja predstavlja najbolje organiziranu vojnu snagu u sirijskom Kurdistanu, gdje uživa veliku popularnost. Druga značajna snaga u Rojavi je Kurdsko nacionalno vijeće (KNC) koja obuhvaća 15 kurdskih stranaka. Barzani je organizirao kampove za obučavanje sirijskih Kurda te je utjecao na osnivanje KNC-a nakon što je uvidio da PYD preuzima prednost u Siriji. Kurdske stranke ujedinile su se Sporazumom u Erbilu 2012. kako bi stvorili jedinstveni front u borbi protiv Assada. Međutim, KNC i PYD su se ubrzo sukobile i razišle. U studenom iste godine ponovno organiziraju jedinstvenu koaliciju koja ne traži neovisnost, nego traži veća prava i autonomiju unutar Sirije. Zahtjevi kurdskih stranaka smjeraju prema demokratizaciji i liberalizaciji društva. Zahtijevaju puna prava kao sirijski državljani, priznavanje kurdskog jezika kao službenog, autonomiju, da se ustavom prizna Kurde kao posebni narod te traže promjenu naziva države u "Republika Sirija". Kurdi se u građanskom ratu bore protiv Assadovog režima, ali i protiv opozicije koju podržava Turska. Kurdi su dobili na važnosti u međunarodnoj zajednici zahvaljujući uspjesima u borbi protiv ekstremističkog ISIS-a. Kurdi su proglasili autonomiju na sjeveru Sirije u siječnju 2014. godine. Iako PYD uspješno osigurava obranu područja, još uvijek nema političku kontrolu nad regijom. „Kurdski lideri, prema posljednjem izračunu, formirali su 16 stranaka okupljenih u dvije koalicije. Time se reflektira širi konflikt između glavnih trendova u kurdskoj politici: Barzanijeve snage u KRG i PKK u Turskoj. Ponekad formiraju strateške saveze, ali njihove temeljne političke razlike otežavaju političko jedinstvo u budućnosti“ (ibid., 188).

Turska strahuje od osnivanja kvazi-neovisne kurdske regije na sjeveru Sirije koja bi graničila s Turskom. Iz tog razloga nastoji diskreditirati PYD da, zajedno s PKK, surađuje s Assadovim režimom te da predstavljaju opasnost za teritorijalni integritet Turske. Turska nastoji pronaći strategiju kojom bi mogla utjecati na ishod rata, ali i na položaj Kurda u Siriji. S druge strane, „Sjedinjene Države, koje su predstavljale čvrstog branitelja kurdskih prava kada su nastojale zbaciti Saddama Husseina, nisu isto pokazali u Siriji. Zbog toga što je PKK vidjela kao jednog od glavnih neprijatelja, Obamina se administracija izjasnila protiv kurdske autonomije“ (ibid., 188-189). Amerikanci žele sačuvati cjelovitost Sirije. Međutim, iako ni Assad ni sirijska opozicija nisu imali namjeru priznati prava Kurdima, kako Sirijski građanski rat odmiče sve je veća vjerojatnost da će jedna od strana odustati od svojih stavova i ponuditi im pregovore.

Rusi su angažirani u vojnom sukobu u Siriji na strani Assadova režima. Iz tog razloga, Rusi i sirijski Kurdi nalaze se na suprotnim stranama. Međutim, za Ruse suradnja s Kurdima ima dvostruku svrhu. Suradnjom održavaju politički pritisak na Tursku, ali i podržavaju borbu protiv ISIS-a koje smatraju najvećom prijetnjom Assadovom režimu. S obzirom da Kurdi

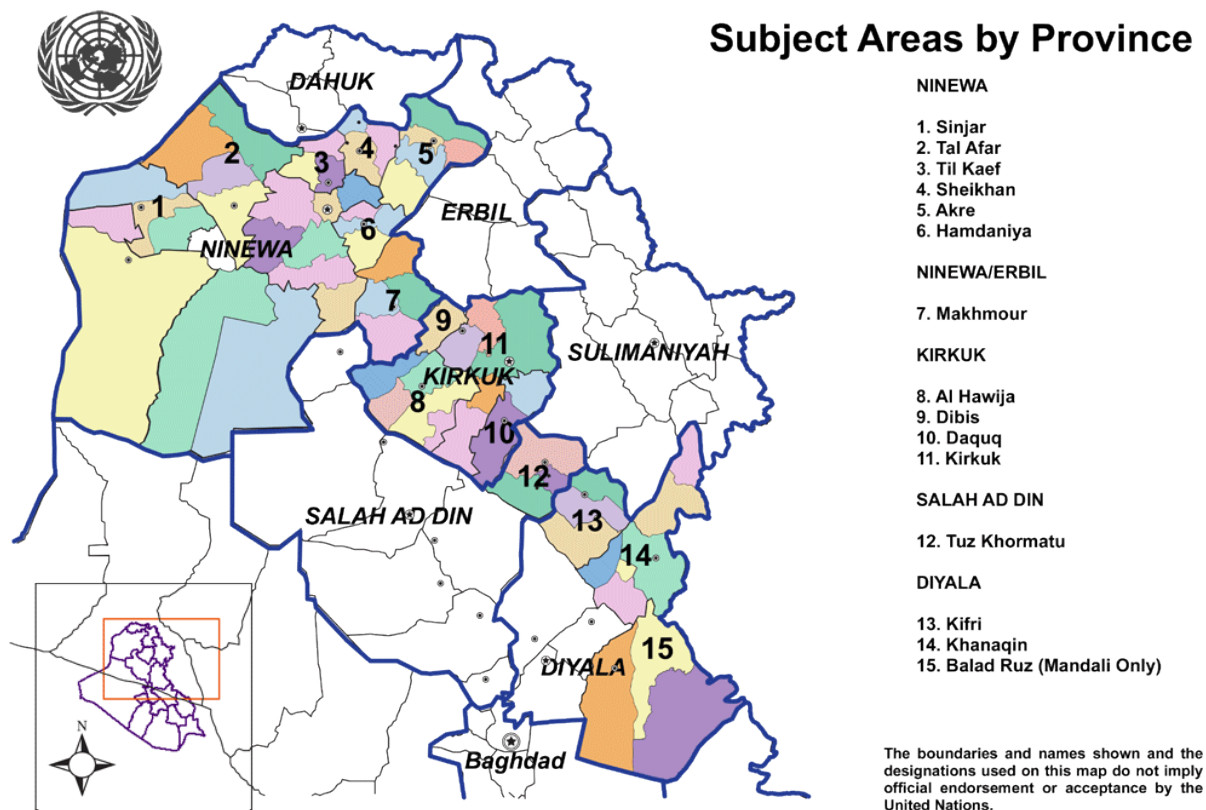
predstavljaju učinkovitu vojnu snagu na području Sirije i nižu uspjehe u borbi protiv ISIS-a, Rusi podržavaju težnje sirijskih Kurda za autonomijom. Nastoje ih uključiti u mirovne pregovore za okončavanje sukoba u Siriji. U siječnju 2017. su donijeli prijedlog budućeg uređenja Sirije u kojem predlažu usvajanje etničkih, jezičnih i kulturalnih prava nearapskih manjina. Prema novom ustavu ograničila bi se vlast predsjednika nauštrb parlamenta i regionalnog vijeća koje bi se ustavom osnovalo. Predsjedniku bi mandat trajao sedam godina bez mogućnosti reizbora. Najkontroverzniji prijedlog odnosio se na decentralizaciju državne vlasti i osnaživanje regionalnih vijeća kao i odredba koja omogućuje autonomiju kurdske zajednice (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/russia-offer-kurds-syria-autonomy-turkey-islamic-state.html>, preuzeto 30. kolovoza 2017.). Nacrt ustava izazvalo je nezadovoljstvo među sirijskim režimom i oporbom. Rusi se protive kreiranju neovisnog Kurdistanu, no spremni su podržati sirijske Kurde za osnivanjem autonomije kako bi spriječili sukobe između Kurda i sirijskog režima te na taj način svoje napore usmjerili na borbu protiv sirijske opozicije. S obzirom na ruski cilj održavanja Assada na vlasti, nakon vojnog poraza ISIS-a i sirijske opozicije mogli bi povući podršku sirijskim Kurdima.

4. STAV MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA KURDSKOM PITANJU

Bliski istok predstavlja najturbulentniju regiju svijeta čije su granice kreirane imperijalnim interesima Francuske i Velike Britanije, izražene Sykes-Picotovim sporazumom. Zbog značajnih nalazišta nafte, regija je u središtu pozornosti međunarodne zajednice u kojoj se sukobljavaju interesi velikih sila. S obzirom da je etnički teritorij Kurda podijeljen između četiri države, stvaranje neovisnog Kurdistanu uvelike će ovisiti o potpori međunarodne zajednice i stanju u regiji. Kurdi su, zahvaljujući uspješnoj borbi i otporu protiv ekstremnog ISIS-a, pridobili simpatije međunarodnog mnijenja.

Početak lipnja predsjednik Kurdske regionalne vlade Massaud Barzani, ohrabren vojnim uspjesima na bojištu, objavio da će se referendum o neovisnosti Iračkog Kurdistanu održati 25. rujna 2017., pri čemu glasanje neće biti obavezno. Iračkim ustavom iz 2003. godine određena su sporna područja - Makhmour na sjeveru, Sinjar na sjeverozapadu, Khanaqin na istoku i Kirkuk.

Slika 2: Sporna područja u Iraku

Slika 2

Izvor: Stephen Donnelly – UNAMI u Musings on Iraq

Područja čine etnički i religijski mješovito stanovništvo, stoga je odlučeno da se u istima održi referendum kojim će odrediti kojoj postojećoj regiji će se pridružiti. Novim ustavom iz 2005. godine određen je rok od dvije godine unutar kojeg je iračka vlada trebala provesti referendum. Međutim, do istoga nije došlo što je bio jedan od izvora napetosti između Bagdada i Erbila. Referendum na kojem će se građane pitati da li bi htjeli neovisnu državu, trebao bi se provesti i na navedenim spornim područjima. Očekuje se da će većina biti za osnivanje nezavisne države. Kada se ispitivalo javno mnijenje u Iračkom Kurdistanu nakon svrgavanja Husseinova režima da li su za odvajanje od Iraka, nudile su se oprečni rezultati. „Ankete Oxford Research Internationala, 2005. godine, pokazale su da je samo 12% ispitanih Kurda bilo za raspad Iraka u više država“ (Dodge u Elden, Williams, 2009: 413). S druge strane na parlamentarnim izborima za kurdski regionalni parlament u siječnju 2005. birači su mogli odgovoriti na neobavezno referendumsko pitanje žele li uspostavu neovisnog Kurdistanu. „Na referendumu je glasovalo dva milijuna Kurda, a 98 posto je izabralo neovisnost“ (ibid.). Razlog zašto mnogi Kurdi želi neovisnost djelomično proizlazi iz toga što dvadeset godina praktički djeluju kao

zasebna, neovisna država. „Generacija Kurda odrastala je ne govoreći arapski i koja ne osjeća nikakvu povezanost s Irakom, a ideja o ponovnom dolasku u zemlju koja joj je nedavno priuštila genocid i etničko čišćenje im je izrazito odbojna“ (Packer u Elden, Williams, 2009: 413). Iračka vlada je odmah odbacila bilo kakvu mogućnost da Kurdi osnuju vlastitu državu na sjeveru zemlje smatrajući da takva odluka nije u skladu s iračkim ustavom te da se prilikom donošenja bilo kakve odluke o kojoj ovisi budućnost Iraka treba usuglasiti sa svim njegovim dijelovima.

Reakcija međunarodne i regionalne zajednice na objavu referendumu održava i stav istih prema osnivanju neovisnog Kurdistanu. Regionalne sile Turska i Iran u kojima Kurdi čine najbrojniju etničku manjinu izrazito se protive referendumu. Obje države su izjavile da će štiti jedinstvo Iraka te pod svaki način spriječiti osnivanje samostalne kurdske države koja bi mogla potaknuti i Kurde unutar njihovih država da se bore za neovisnost. Referendum vide kao prijetnju po teritorijalni integritet vlastite države. Iz spomenutih izjava, moguće je da će u nastojanju da spriječe Kurde u osnivanju vlastite države koristiti oružanu silu. Turska se ujedno protivi i osnivanju autonomne kurdske regije u Siriji, a osobito pod vodstvom PYD-a, sestrinske stranke PKK-a te zbog toga kontinuiranim zračnim napadima ugrožava položaj Kurda u Siriji. Turska je dosad vodila razumnu politiku podjele sirijskih i iračkih Kurda na način da je favorizirala Barzanija te održavala izrazito dobre političke i ekonomske veze s KRG-om. Time su irački Kurdi sudjelovali u borbama i u osudi PKK-a. Ukoliko proglasi neovisnost, Irački Kurdistan se suočava s mogućom ekonomskom blokadom, a svakako gubi dva najznačajnija trgovačka partnera, Iran i Tursku.

Osnivanje neovisnog Kurdistanu najviše bi odgovaralo Izraelu. Odnos Kurda i Izraela je logičan uzimajući u obzir da oba naroda vide prijetnju u Arapima. Stoga, od samog osnutka Izraela, dva naroda održavaju diskretne veze na vojnom i obavještajnom polju. Od 2014. godine, Izrael i Irački Kurdistan su povezani i u trgovačkom smislu. Izrael je počeo s kupovinom nafte iz Erbila. „Danas u Tel Avivu prevladava mišljenje da je stvaranje neovisnog Kurdistanu interes židovske države u geopolitičkom smislu, dok je ekonomska korist od naftnog biznisa s Erbilom sporedna stvar“ (http://www.altermainstreaminfo.com.hr/vijesti/izrael-i-kurdistan-prekranje-bliskog-istoka-1074?fb_comment_id=859748737471450_860097154103275#f12ab08cb4d4958, preuzeto 29. lipnja 2017.). Izrael počinje formirati stav prema neovisnom Kurdistanu nakon političkog razilaženja s Turskom 2010. godine. Izraelske vlasti Kurde koriste kao instrument za destabilizaciju Turske, a osobito Irana kojeg nastoji spriječiti da ojača svoj utjecaj u regiji. Ujedno, i Turska i Iran se zalažu za palestinsku državu čime se direktno upliću u unutrašnja

izraelska pitanja, stoga Izrael odgovara na isti način i pritom koriste Kurde. „Iako je nedvojbeno riječ o iskorištavanju težnji Kurda za ostvarivanje svojih geopolitičkih ciljeva, Izrael je na vrijeme shvatio da nema boljeg katalizatora za preoblikovanje Bliskog Istoka od kurdske faktora, nakon što je Arapsko proljeće odradilo prvi dio posla uzrokovalo destabilizaciju pojedinih bliskoistočnih država“ (ibid.). Osim Izraela, Saudijska Arabija i zaljevske monarhije su podržale kurdske težnje kao reakcija na tursku potporu i pomoć Kataru. Stoga, stavovi u regiji su ambivalentni i odražavaju trenutačne odnose prema zemljama sa značajnim postotkom kurdske stanovništva te se koriste isključivo kao instrument za destabilizaciju istih.

Ključnu riječ o osnivanju neovisnog Kurdistanu imat će velike sile, Rusija i Sjedinjene Države. Sjedinjene Države su Kurde počeli promatrati kao potencijalne saveznike tek u devedesetim godinama dvadesetog stoljeća u sukobima s Husseinovim režimom. Prije toga smatrali su ih sovjetskim akterom na Bliskom Istoku. Međutim, čak i sad je američka podrška selektivna te se odnosi na Kurde u Siriji i Iraku, dok turskim Kurdima ne nude mogućnost ostvarenja autonomnih prava. Nova faza u američko-kurdskim odnosima započinje ulaskom Kurda u sirijski građanski rat protiv ISIS-a gdje su se pokazali kao najorganiziranija vojna snaga na bojištu. Stoga je američka vojska počela obučavati i naoružavati kurdske oružane snage što je izazvalo bijes Turske, osobito radi priznavanja YPG-a, vojnih snaga stranke PYD-a za saveznike, a koje Turska smatra terorističkom organizacijom. „Nazočnost američkih vojnih snaga među kurdskim postrojbama praktički je onemogućila turske zračne i kopnene udare“ (<http://geopolitika.news/analize/kurdi-proboj-kroz-kaos-bliskog-istoka-1-dio/>, preuzeto 29. lipnja 2017.). Nakon rata, Sjedinjene Države neće zagovarati osnivanje neovisnog Kurdistanu, no kao što je to bio slučaj s Irakom, bit će spremne dati sirijskim Kurdima široku autonomiju. Sirijski Kurdi se ni ne žele odvojiti od Sirije u ovom trenutku. U pokrajinama u kojoj se nalaze čine tek relativnu većinu, pa moraju surađivati i s drugim skupinama u društvu. S druge strane, postoje određeni krugovi u američkom društvu koji osnivanje Kurdistanu vide kao realnu opciju. Ralph Peters je 2006. godine dao prijedlog za granice *Novog Bliskog Istoka*. Prema Petersu, trebao bi se osnovati slobodan Kurdistan na njegovom etničkom prostoru koji obuhvaća i dijelove teritorija Iraka, Irana, Sirije i Turske. Ujedno bi došlo do raspada Iraka na šijitsku, sunitsku i kurdsku državu. Prema tome, Kurde i Izraelce vide kao najstabilnije američke partnere na Bliskom istoku. Američki pukovnik Donald Tieme u studiji za US Naval Institute gdje je analizirao američko-turske odnose „na pitanje, što bi Zapad i SAD trebali učiniti u situaciji kada istovremeno za saveznike žele imati Kurde ali i zadržati Tursku, daje jednostavan odgovor: nastaviti usporedno po oba saveznička kolosijeka, pokušavajući s

Ankarom postići kompromis...Suradnja s njom može biti neugodna, ali izolirana i marginalizirana Turska bila bi vrlo opasna opcija koja bi otvorila mogućnost njihovog uključivanja u novu veliku energetska igru s Rusijom“ (<http://geopolitika.news/analize/mario-stefanov-kurdi-proboj-kroz-kaos-bliskog-istoka-2-dio/>, preuzeto 29. lipnja 2017.). Na objavu da se priprema referendum u Iračkom Kurdistanu, Trumpova administracija izjavila je da podržava jedinstveni i federalni Irak, ali da priznaje legitimno i demokratsko izjašnjavanje Kurda. Američki predsjednik Trump je zatražio od KRG-a da odgodi referendum dok se ISIS ne porazi. Zbog svega spomenutog, Sjedinjene Države neće ohrabrivati niti se suprotstavljati kurdsom referendumu.

Rusko-kurdske odnose sežu daleko u povijest, još od kurdske podrške Rusima za vrijeme sukobljavanja s Osmanlijama. Kroz dvadeseto stoljeće povremeno su surađivali sa Sovjetskim Savezom. Rusija je involvirana u sirijski građanski rat te pruža neupitnu podršku Assadovom režimu. Kurdima u Siriji nudi diskretnu potporu te bi mogla pristati na federalizaciju Sirije nakon rata. Pitanje je bi li Assad pristao na takvo uređenje države. S obzirom da građanski rat ulazi u šestu godinu, Assadovi stavovi trebali bi se ublažiti tako da je autonomija sirijskih Kurda i više nego izvjesna. U vidu nove situacije oko kurdske referenduma, ruske vlasti su izjavile da se zalažu za teritorijalni integritet Iraka gdje će sve manjine imati pravo na slobodan razvoj. U izjavi da se sve nesuglasice između Bagdada i Erbila trebaju riješiti dijalogom, proizlazi da bi Rusi mogli preuzeti ulogu medijatora između dva naroda u zemlji. Jedan od razloga zašto Rusi neće priznati neovisnu kurdsku državu je u tome što se to protivi interesima ruskog ključnog partnera na Bliskom istoku, Iranu.

EU je destinacija za mnoge sirijske izbjeglice među kojima se nalazi i znatan broj Kurda. Kurdi su sklonište posebice pronašli u Njemačkoj i Francuskoj. Unatoč tome što zemlje EU podržavaju i naoružavaju Kurde u njihovoj borbi protiv ISIS-a zbog kojih se EU suočava s terorističkim prijetnjama, neće ih podržati u stvaranju neovisne države. Nakon objave kurdske namjere za održavanjem referenduma, EU je izjavila da ne podržava unilateralne poteze iračkih Kurda te da se zalaže za jedinstveni Irak. Zemlje EU se suočavaju s najvećim izbjegličkim valom od kraja Drugog svjetskog rata te neće dodatno destabilizirati već nestabilnu regiju Bliskog Istoka. EU je posebice koncentrirana na turske Kurde u okviru nastojanja da poboljša njihov položaj priznajući im puna manjinska prava. Stoga se Turska kao zemlja kandidat za članstvo nerijetko nalazi pod pritiskom zbog ugnjetavanja istih.

Kina se dosad nije miješala u sirijski građanski rat, ali na pitanje bi li podržala neovisni Kurdistan, odgovor se može pronaći u njenom stavu prema Tajvanu, kao i prema

separatističkim zahtjevima Tibeta. Kina se primjerice protivila osamostaljenju Kosova, ali s druge strane, s Iračkim Kurdistanom ima značajne trgovinske veze i jedan joj je od važnijih uvoznika nafte. S obzirom da im Kurdistan u sastavu Iraka nije bila prepreka prema razvijanju trgovinskih odnosa, Kina će se vjerojatnije zalagati za cjelovitost iračke države.

Referendum o osnivanju neovisnog Iračkog Kurdistanu nije naišao na širu međunarodnu potporu. No, Barzanijeve namjere kreću u drugom smjeru. S obzirom da mu je ojačana pozicija unutar države jer se pokazao kao jedina relevantna snaga sposobna braniti irački teritorij, Barzani referendumom nastoji učvrstiti svoj legitimitet i pregovaračku poziciju spram Bagdada, osobito po pitanju spornih područja. Činjenica je da će se referendumom pokazati opća volja stanovnika Iračkog Kurdistanu koja ne treba odmah voditi proglašenju neovisnosti.

ZAKLJUČAK

Kurdi su četvrta najveća etička grupa na prostoru Bliskog istoka s procijenjenim brojem od 20 do 35 milijuna pripadnika. Međutim, za razliku od drugih nacija, oni nemaju vlastitu državu što ih čini najbrojnijim narodom bez nacionalne države. Povijesnu priliku za uspostavu neovisnog Kurdistan propustili su nakon Prvog svjetskog rata kada nisu iskoristili Wilsonovo načelo prava naroda na samoodređenje, već su se našli podijeljeni između četiri države zbog francuskih i britanskih interesa. Razlog zašto nisu uspjeli uspostaviti neovisnu državu proizlazi iz činjenice da nisu razvili modernu nacionalnu svijest radi podjele unutar samog kurdskog društva. Postoji tradicionalna podjela kurdskog društva na klanove i plemena (eshiret) te se ponajprije identificiraju s njima, a potom sa ostatkom nacije. Zbog navedenog su kasnije razvili zajednički nadregionalni identitet. Osim geografske i socijalne razjedinjenosti, Kurdi nemaju standardizirani jezik, već im je jezik podijeljen na dva glavna dijalekta koji se pak dijele na mnoštvo drugih podnarječja.

Procesi modernizacije i urbanizacije rezultirali su slabljenjem plemenske strukture koja je dugo vremena otežavala izgradnju modernog nacionalnog identiteta. Spomenuti procesi vodili su promjenama unutar kurdskog društva te dolazi do promjene elite koja postupno izgrađuje nacionalnu svijest. Plemenske vođe gube na važnosti, a njihovu poziciju preuzimaju visokoobrazovani sloj kurdskog stanovništva iz gradova koji su nerijetko bili svrstavani na političku ljevicu.

Kurdsko pitanje je pitanje uspostave neovisne, jedinstvene, kurdske države ili poboljšanje položaja Kurda u državama u kojima čine značajan postotak ukupnog stanovništva priznavanjem njihova posebnog identiteta i priznavanja autonomnog statusa. Način na koji se kurdski problem nastojao riješiti u Iraku, Iranu, Siriji i Turskoj većinom je rezultirao politikom eliminiranja etničkih razlika što podrazumijeva politiku asimilacije, genocida i prisilnog masovnog preseljenja. Kurdi su redovno izloženi diskriminaciji, a njihova težnja za slobodom često je bila podvrgnuta političkim manipulacijama i interesima pojedinih zemalja. Represija, ugnjetavanje i diskriminacija kurdske manjine probudile su i osnažile kurdski nacionalizam i težnju za jedinstvom i nezavisnošću. Nastaju političke stranke koje zagovaraju kurdska politička, kulturna i društvena prava te se dijele na radikalnije stranke koje pristaju na korištenje oružane sile i na demokratske koje rješenje pronalaze isključivo u sredstvima mirnog pregovaranja i unutar demokratskih okvira. Dvije stranke koje su preuzele prvenstvo u borbi za kurdska prava su PKK u Turskoj i KDP u Iraku. Spomenute stranke su trenutno međusobno sukobljene te nastoje preko medija diskreditirati jedna drugu među kurdskim narodom i

međunarodnom zajednicom. Sukobi interesa između brojnih kurdskih stranaka onemogućavaju njihovo zajedničko istupanje. Tako su primjerice osobni interesi stranaka KDP i PUK uzrokovali kurdski građanski rat u 1990-ima na području autonomne regije Irački Kurdistan. U sukobima su se angažirale turske i iračke stranke koje su situaciju iskoristile za gušenje kurdskog pokreta u vlastitim državama.

Jedan od razloga slabije razvijenog nadregionalnog kurdskog identiteta možemo pronaći u spremnosti kurdskih stranaka iz jedne države da surađuje sa režimima drugih zemalja koje također kontinuirano niječu prava i ugnjetavaju kurdsku zajednicu u svojoj zemlji. Sve te suradnje temeljile su se na tome da su Kurdi bili podvrgnuti manipulacijama pojedinih zemalja koje su nastojale ostvariti svoje nacionalne interese te su pritom koristili kurdsku manjinu kao faktor kojim će se destabilizirati zemlja u kojoj se nalaze. Primjerice, iranski režim je podržavao Kurde u Iraku sedamdesetih godina prošlog stoljeća kako bi ostvarili konkretne teritorijalne interese te su 1975. godine i povukli podršku Kurdima kad su dobili pomorsku točku Shatt-al Arab. Nadalje, u iračko-iranskom ratu su oba sukobljena režima nastojala steći podršku Kurda što je potom rezultiralo i sukobom među njima samima. Konkretno, i danas Turska vodi politiku podjele među istima time da politički i gospodarski surađuje s Barazanijevom vladom dok sirijske i turske Kurde ugnjetava. Kurdi se trebaju organizirati u jedinstvenu snagu te potom odrediti saveznike i protivnike ka putu prema vlastitom cilju.

Iako se može smatrati da promjene u regiji Bliskog istoka do kojih je došlo svrgavanjem Husseina i uspostavom autonomne regije u Iraku kao i sirijskim građanskim ratom gdje se povećava važnost Kurda u međunarodnoj zajednici, velike sile i regionalne države ipak neće podržati stvaranje neovisnog Kurdistan. Nikome nije u interesu daljnja destabilizacija regije do koje bi neosporno došlo jer Iran i Turska bi stvaranje kurdske države vidjele kao prijetnju njihovoj nacionalnoj sigurnosti i teritorijalnom integritetu. Isto tako, područje Kurdistan bogato je naftom i vodom te iz tog razloga nikad spomenute države neće pristati ni na mogućnost njihova odcjepljenja. Međutim, čak su i Kurdi razjedinjeni po tom pitanju. Irački Kurdi su svoje ambicije za stvaranjem neovisne države iskazali objavom o održavanju referenduma gdje se očekuje da će većina stanovništva glasati za odcjepljenje od Iraka, dok sirijski Kurdi traže federalno uređenje države ili autonomiju sa širokim ovlastima. Nakon sirijskog građanskog rata, Sjedinjene Države i Rusija bi mogle dopustiti stvaranje kurdske autonomije na sjeveru Sirije čemu će se Turska grčevito opirati. Kurdi će biti iskorišteni u ratu protiv ISIS-a, a neće im se omogućiti vlastita država. Podržavanje neovisnog Kurdistan bi se kosilo s njihovom politikom na Bliskom istoku. Rusiji je u interesu održati dobre odnose s

iranskim i sirijskim režimom, dok je Sjedinjenim Državama odnos s Turskoj ipak od većeg značaja.

Referendum o neovisnosti Iračkog Kurdistanu izazvao je negodovanje međunarodne zajednice. Mnogi uspoređuju neovisni Irački Kurdistan sa Republikom Mahabad. No, Mahabad je bila marionetska država stvorena isključivo u interesu Sovjetskog Saveza kako bi proširila utjecaj na regiju bogatu naftom. Trajala je manje od godine dana nakon što se povukla sovjetska podrška kurdske republici nakon čega su je iranske vlasti ponovno prisvojile. S druge strane, Irački Kurdistan od 1991., a formalno od 2003. djeluje faktički neovisno o iračkom režimu u Bagdadu. Prilikom prijetnje ISIS-a Iraku pokazale su se kao jedina organizirana vojna snaga u zemlji sposobna braniti teritorij od neprijatelja. Ipak, Barzani koristi referendum kao sredstvo kojim će osnažiti svoju poziciju i učvrstiti ucjenjivački potencijal spram Bagdada.

S obzirom na ambivalentan karakter regije, postoji mogućnost da će doći do stvaranja Kurdistanu, međutim isto se ne može očekivati u bliskoj budućnosti zbog podjele unutar nekoherentnog kurdske pokreta kao i radi interesa velikih i regionalnih sila. Neriješeno kurdske pitanje i dalje će predstavljati ozbiljan problem regionalnoj sigurnosti.

LITERATURA

- Bišćević, Hido (1987) *Krv na vodi : Irak-Iran*, Zagreb: Alfa.
- Brljavac, Bedrudin (2011) *U stilu velikih sila: turski ulazak u Europsku Uniju kroz balkanska vrata*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 48 (3): 97-108.
- Cornell, Svante E. (2001) *The Land of Many Crossroads The Kurdish Question in Turkish Politics*, Orbis 45 (1): 31-46.
- Culcasi, Karen (2006) *Cartographically constructing Kurdistan within geopolitical and orientalist discourses*, Political Geography 25 (6).
- Danforth, Nick (2016) *Why Turkey and the PKK Have Failed to Make Peace*, Orbis 60 (2): 314-319.
- Dziegel, Leszek (1994) *The Kurds Today: Between local, regional and national identity*, Studia ethnologica Croatica, 6 (1): 105-117.
- Elden, Stuart i Williams, Alison J. (2009) *The territorial integrity of Iraq, 2003–2007: Invocation, violation, viability*, Geoforum 40 (3): 407-417.
- Erlich, Reese (2014) *Inside Syria: The backstory of their civil war and what the world can expect*, New York: Prometheus Books.
- Finkel, Andrew (2012) *Turkey*, New York: Oxford University Press.
- Feletar, Dragutin (1996) *Kurdi na razmeđu naroda*, Hrvatski zemljopis: časopis za zemljopis i povijest, Teč.4 20, 37-38.
- Feletar, Dragutin (1999) *Kurdistan: prokletstvo povijesti*, Hrvatski zemljopis: časopis za zemljopis i povijest, Teč.6 45, 22-25.
- Haddad, Simon (2001) *The Kurds in Turkey: context and current status*, Migracijske i etničke teme god. 17, 87-102.
- Ibrahim, Rebwar Ismail i Mushatat, Sabah A. i Abdelmonem, Mohamed Gamal (2015) *Erbil*, Cities 49: 14-25.
- Jović, Dejan (2016) *Turska*. U Kasapović, Mirjana (ur.), *Bliski istok: politika i povijest*, Zagreb: Političke analize.
- King-Irani, Laurie (2007) *Iraq: A Look Back*, Orbis 51 (1): 91-106.
- Pavić, Radovan (1971) *Geopolitički aspekti borbe Kurda za političku i nacionalnu afirmaciju*, Politička misao 8 (1): 93-112.
- Primakov, Jevgenij (2012) *Rusija i Arapi : iza kulisa na Bliskom istoku od Hladnog rata do današnjih dana*, Zagreb: Mate.
- Radu, Michael (2001) *The rise and fall of the PKK*, Orbis 45 (1): 47-63.

Tatalović, Siniša (2003) *Etnički sukobi i europska sigurnost*, Zagreb: Politička kultura.

INTERNETSKI IZVORI:

Le monde diplomatique.hr (2013) <http://lemondediplomatique.hr/povijesna-prilika-za-kurde/>, Preuzeto; 25. lipnja 2017.

The Kurdish Project (2017) <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-nationalism/pkk-kurdistan-workers-party/>, Preuzeto; 25. lipnja 2017.

CZA (2017) <http://www.apc-cza.org/fr/irak-pozadina-zemlje.html>, Preuzeto; 25. lipnja 2017.

Altermainstreaminfo (2015) <http://www.altermainstreaminfo.com.hr/vijesti/velika-analiza-uloga-kurda-i-njihove-nade-133>, Preuzeto; 29. lipnja 2017.

Altermainstreaminfo (2016) http://www.altermainstreaminfo.com.hr/vijesti/izrael-i-kurdistan-prekranje-bliskog-istoka-1074?fb_comment_id=859748737471450_860097154103275#f12ab08cb4d4958, Preuzeto; 29. lipnja 2017.

Geopolitika. News (2016) <http://geopolitika.news/analize/kurdi-se-upustili-odlucujuci-boj-za-stvaranje-vlastite-neovisne-drzave/>, Preuzeto; 29. lipnja 2017.

Geopolitika. News (2017a) <http://geopolitika.news/analize/kurdi-proboj-kroz-kaos-bliskog-istoka-1-dio/>, Preuzeto; 29. lipnja 2017.

Geopolitika. News (2017b) <http://geopolitika.news/analize/mario-stefanov-kurdi-proboj-kroz-kaos-bliskog-istoka-2-dio/>, Preuzeto; 29. lipnja 2017.

The Diplomat (2014) <http://thediplomat.com/2014/08/can-china-stomach-an-independent-kurdistan/>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Rudaw.net (2017) <http://www.rudaw.net/english/middleeast/turkey/09062017>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Al Jazeera (2017a) <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kurdi-raspisuju-referendum-na-sjeveru-iraka>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Al Jazeera (2017b) <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kurdi-su-dosanjali-svoju-slobodu>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

KNC (2017) <http://www.knnc.net/en/full-story-61719-28-False>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Al Monitor Pulse (2017) <http://www.al-monitor.com/pulse/en/originals/2017/06/krge-referendum-kirkuk-turkey.html>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Sputnik News (2017) <https://rs-lat.sputniknews.com/svet/201706131111545860-Erdogan-Kurdi-referendum/>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Open Canada.org (2017) <https://www.opencanada.org/features/kurdish-independence-closer-ever-canada-needs-prepare-response/>, Preuzeto; 30. lipnja 2017.

Al.monitor.com (2017) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/russia-offer-kurds-syria-autonomy-turkey-islamic-state.html>, Preuzeto 30. kolovoza 2017.

IZVORI SLIKA:

Indipendent.com (2017) <http://www.independent.com/news/2012/dec/13/report-kurdish-syria/>, Preuzeto; 03. srpnja 2017.

Musings on Iraq (2011) <http://musingsoniraq.blogspot.hr/2011/02/look-into-iraqs-creation-governance-and.html>, Preuzeto; 03. srpnja 2017.

SAŽETAK

Kurdi su koncentrirani na nepristupačnom području planina Zagros i Taurskog gorja što se smatra njihovim etničkim prostorom pod nazivom Kurdistan. Unatoč brojnosti, Kurdi nemaju vlastitu nacionalnu državu, već je prostor Kurdistanu podijeljeno između četiri države- Turske, Irana, Iraka i Sirije. Svrha rada je pronaći glavne uzroke zbog čega Kurdi nisu iskoristili povijesnu priliku za osnivanje neovisne države nakon raspada Osmanskog Carstva i ispitati mogućnost za osnivanje Kurdistanu u budućnosti. Radi tradicionalne podjele u kurdskom društvu na plemena i klanove, Kurdi su kasnije formirali modernu nacionalnu svijest i osjećaj pripadnosti jedinstvenom narodu. Kroz dvadeseto stoljeće slabi plemenska struktura, ali se podjela nastavlja u obliku političkog sukoba kurdskih stranaka oko ciljeva i metoda rješavanja kurdske pitanja. Oprečni stavovi kurdske naroda oko pitanja ujedinjenja kurdske regije u jedinstvenu državu onemogućuje njihovo zajedničko istupanje. U daljnjem tekstu se ističe da međunarodna zajednica nije sklona osnivanju neovisne kurdske države jer bi spomenuto pridonijelo destabilizaciji već turbulentne regije. Regionalne sile neće dopustiti ugrozu vlastitog teritorijalnog integriteta, a velike sile koriste Kurde kao sredstvo za ostvarivanje pojedinih interesa u regiji.

Ključne riječi: Kurdi; Kurdistan; Turska; Iran; Irak; Sirija; Međunarodna zajednica; Kurdske referendum

ABSTRACT

The Kurds are inhabiting an inaccessible area of the Zagros and Taurus mountains which is considered their ethnic space called Kurdistan. Despite of vast number of the Kurdish people, their independent country does not exist and the territory of Kurdistan is divided by 4 different countries – Turkey, Iran, Iraq and Syria. The main purpose of this research was to discover the real reason why Kurds did not take an advantage of a historical opportunity to establish an independent country after the fall of the Ottoman Empire and to consider a possibility of establishing Kurdistan in the future. Because Kurds are traditionally divided into tribes and clans, later they have formed a modern idea of national consciousness and an affiliation to a single nation. Throughout 20th century the tribe structure was weakening, but the separation continues in the form of political dispute Kurdish political parties are having regarding goals and methods of solving the Kurdish question. Different attitudes Kurds have towards the unification of the Kurdish regions are making the idea of a common representation impossible. This research shows that international community is not keen on the idea of an independent country because it would only bring more destabilization to that specific region. Countries in the region will not allow a threat to their territorial integrity, but countries with great power are using the Kurds as a tool in exercising their own interests.

Keywords: Kurds; Kurdistan; Turkey; Iran; Iraq; Syria; International community; Kurdish referendum